

LEEUW MET STREPEN

Introductie

De 17e eeuw is de tijd van Rembrandt, Christiaan Huygens en Michiel de Ruyter. Een periode waarin de wetenschap, de kunst en de handel een enorme bloei doormaakten, maar ook een eeuw waarin ons land nog regelmatig geteisterd werd door pestepidemieën. Het is tijdens zo'n pestepidemie dat het boek *Leeuw met strepen* zich afspeelt. Om precies te zijn: in Amsterdam, in het jaar 1664. De stad is in de greep van de gevreesde ziekte waarvan toen niemand de oorzaak kende. Pestdokters en pestmeesters, van top tot teen gehuld in beschermende zwarte kleding, verscholen achter maskers, liepen door de straten. Doodsklokken luidden onophoudelijk. Begraafplaatsen raakten overvol en veel kinderen werden wees. Van de 200.000 inwoners in de havenstad stierven er tijdens deze epidemie 24.000 aan de zwarte dood. Vooral in de armere arbeidersbuurten vielen veel slachtoffers.

Over het verhaal

Hoofdpersoon Jacob, tien jaar oud, wordt hard getroffen door de pest. Na het overlijden van zijn moeder, blijft hij met zijn zusje alleen achter. Zijn vader, die chirurgijn is in dienst van de VOC, kan elk moment terugkomen. Jacob's moeder heeft haar zoon op het hart gedrukt vooral thuis te blijven en op zijn zusje Catrijn (Cat) te passen totdat zijn vader terug is. Zijn vijfjarige zusje heeft last van een huidziekte waardoor mensen zouden kunnen denken dat zij aan de pest lijdt. Wat moeder vreesde, komt uit: de buurvrouw verradt de kinderen. Cat wordt afgevoerd naar het pesthuis en Jacob wordt naar het weeshuis gebracht. Jacob zet alles op alles om zijn zusje daar weg te halen. Weesjongen Willem helpt hem om uit het weeshuis te ontsnappen en brengt hem naar de Rattenbende: een groepje straatjongens die in een kelder leven.

In de klas

Het historische verhaal *Leeuw met strepen* biedt vele aanknopingspunten voor lessen in de klas over de 17e eeuw. In deze lesbrief worden slechts enkele suggesties gegeven. De opdrachten zijn thematisch gegroepeerd rond acht verschillende locaties die in het boek voorkomen. Er zijn twee typen:

- opdrachten die ingaan op het verhaal voor leerlingen die het boek gelezen hebben, deze zijn te herkennen aan het oranje kader
- opdrachten met een meer algemeen karakter, deze kunnen gemaakt worden zonder het boek gelezen te hebben en zijn te herkennen aan het grijze kader

Met één of twee sterren is het moeilijkheidsniveau aangegeven.

De opdrachten kunnen los van elkaar en in willekeurige volgorde gemaakt worden.

Onderwerpen voor kringgesprek:

1

Het boek *Leeuw met strepen* speelt zich af in de 17e eeuw, zo'n 350 jaar geleden. Het dagelijks leven in die tijd was heel anders dan het leven nu. Veel dingen die voor ons nu heel gewoon zijn, waren in die tijd nog niet uitgevonden: er was bijvoorbeeld geen stromend water en geen riool, er was nog geen elektriciteit en de medische wetenschap stond nog in de kinderschoenen. Wat betekende dat voor het dagelijks leven van de mensen in die tijd? Hoe gingen ze naar het toilet bijvoorbeeld? En hoe bewaarden ze hun voedsel? Bespreek met de leerlingen verschillen tussen toen en nu en wat daarvan de consequentie voor het dagelijks leven was.

2

In *Leeuw met strepen* is de stad in de greep van de pest, een ziekte waaraan miljoenen mensen dood gingen tussen de 14e en 19e eeuw. Nu weten we dat de pestbacterie overgedragen wordt door rattenvlooiën, maar in de 17e eeuw was dat nog niet bekend en een serieuze medicijn was er niet. In onze tijd breekt ook af en toe een ziekte uit waarvoor nog geen behandeling is, zoals recent het coronavirus. Wat doet een onbekende ziekte met mensen? Hoe gedragen mensen zich tijdens een epidemie? Als kinderen het boek al gelezen hebben: bespreek welke overeenkomsten én verschillen er zijn tussen de pestepidemie in 1664 en de epidemie door het coronavirus.

3

Lees hoofdstuk 2 *Doktersbezoek* (pag. 14-17) en hoofdstuk 4 *Een wandeling met onbekende bestemming* (pag. 26-28) voor.

Wat vinden de leerlingen van de wijze waarop de pestdokter met Jacob omgaat? Zou dat in deze tijd op dezelfde manier gaan? Is het leerlingen wel eens overkomen dat er beslist werd over hen zonder uitleg of inbreng? (bijvoorbeeld bij een echtscheiding?)

In de 17e eeuw bestonden er nog geen foto's, toch weten we nu het een en ander over hoe mensen in die tijd gekleed gingen, hoe hun huizen er van binnen uitzagen en wat ze aten bijvoorbeeld. Dat kunnen we zien op schilderijen.

De schilders van toen deden hetzelfde als de fotografen van nu: het vastleggen van een moment in een bepaalde tijd.

Zoek een schilderij uit de 17e eeuw waarop mensen afgebeeld zijn, zoals bijvoorbeeld *De Nachtwacht*. Probeer het schilderij zo goed mogelijk na te doen met je klasgenoten. Laat iemand daarvan een foto maken. Leg de foto en het schilderij naast elkaar en bespreek het eindresultaat.

Bij jullie was het portret met één vingertik klaar. Hoe lang heeft de schilder Rembrandt over het schilderen van het schilderij gedaan? De mensen op het schilderij konden zo lang niet stil staan: hoe loste een schilder dat op denk je?

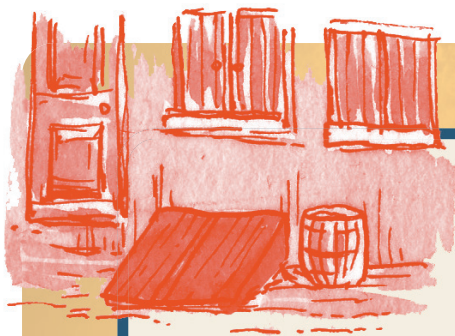
De titel van het boek is *Leeuw met strepen*. Bekijk de omslag nog eens goed, zowel de voorkant als de achterkant. Stel je voor dat je moet uitleggen hoe de omslag eruitziet aan iemand die het boek nog nooit gezien heeft. Wat zie je allemaal? Vind je de omslag goed bij het boek passen? Waarom wel? Waarom niet? Hoe zou jouw omslag voor het boek eruit zien? Teken of beschrijf die omslag.

In de 17e eeuw waren er veel weeshuizen in ons land, nu niet één meer. Zijn er geen wezen meer? Waar wonen weeskinderen nu in ons land? Is dat in alle landen zo?

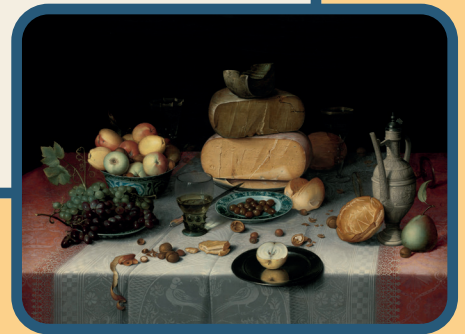
Willem besluit om Jacob te helpen, ondanks de vervelende gevolgen die dat voor hem kan hebben, want uit het weeshuis weglopen en het stelen van het biervat zullen niet onbestraft blijven. Waarom besluit Willem Jacob toch te helpen? Kruip in de huid van Willem: wat zou jij hebben gedaan als Jacob jou om hulp vroeg? Leg uit.

Bekijk schilderijen met etenswaren uit de 17e eeuw. Dit soort schilderijen worden ook wel 'stillevens' genoemd. Welke etenswaren herken je? Eet jij deze dingen wel eens?

Maak zelf een modern stilleven. Je kunt dit tekenen

of schilderen of maak een collage van uitgeknipte advertenties uit kranten, reclamefolders en tijdschriften.

Voor deze opdracht gaan jullie een scène uit het boek naspelen. Maak een groepje van zes spelers en één regisseur. Lees pagina 84 t/m 111.

Overleg met elkaar welk stukje uit deze hoofdstukken jullie gaan spelen. Voer het toneelstukje op voor de klas.

Jacob gaat naar het posthuis in de haven om te kijken of er een brief is aangekomen van zijn vader die al twee jaar als chirurgijn op zee zit. In de 17e eeuw schreven mensen ook al brieven naar elkaar, maar een 'adres' zag er wel wat anders uit dan nu. Huizen hadden namelijk in die tijd geen huisnummer, maar boven de voordeur een gevelsteen met afbeelding. Bewoners die een huis lieten bouwen kozen vaak voor een afbeelding die verwees naar hun beroep of hun naam.

Zoek voorbeelden van gevelstenen in Amsterdam. Ontwerp daarna zelf een gevelsteen die je bij je eigen huis vindt passen.

Schrijf een brief naar een van de kinderen uit het boek. Naar wie schrijf je de brief? Wat zou je vertellen over jouw leven? Wat zou je willen weten over hun leven in 1664?

Op de Dam in Amsterdam werd in 1648 begonnen met de bouw van een nieuw stadhuis. Het gebouw was pas 17 jaar later klaar, in het jaar 1665. Nergens ter wereld was een stad met zo'n groot stadhuis. Je kunt het niet zien, maar het gebouw staat op maar liefst 13.659 houten palen! Die kwamen allemaal uit een bos in Noorwegen. Sinds het begin van de 19e eeuw is dit gebouw geen stadhuis meer, maar een paleis. Tegenwoordig wordt het 'Koninklijk

Paleis' of 'Paleis op de Dam' genoemd. Niet alleen de functie van het gebouw is veranderd, ook op het plein voor het paleis is er veel veranderd.

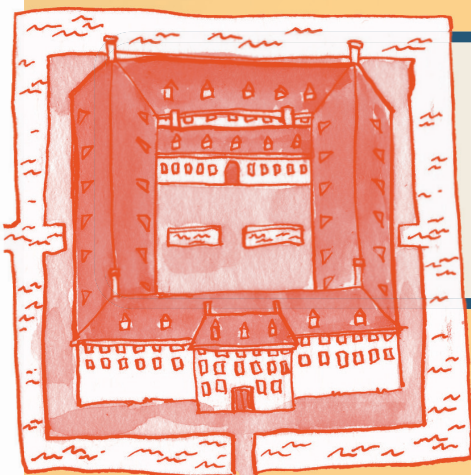
Waarom werd dit stadhuis (net als bijna alle huizen in Amsterdam) gebouwd op palen? Leg met behulp van een tekening uit hoe dit werkt.

Zoek schilderijen en tekeningen van de Dam uit de 17e eeuw en vergelijk deze met foto's van diezelfde plek nu. Noem zoveel mogelijk verschillen tussen toen en nu. Let daarbij ook op de mensen op het schilderij of de foto!

In Leeuw met strepen probeert Jacob zijn zusje te redden uit het pesthuis. Het pesthuis lag buiten de stadsmuren. Waarom was dat? In het boek komen ook een gasthuis en dolhuis voor. Wat is het verschil tussen een pesthuis, een gasthuis en een dolhuis? Bestaan deze 'huizen' nog steeds?

De pest was een afschuwelijke ziekte, de meeste mensen die deze ziekte kregen, overleefden het niet. Hoe gaan de kinderen in het boek om met de pest? Zijn de kinderen in het boek bang voor de pest? Wie wel en wie niet?

In de 17e eeuw bestonden er nog geen dierentuinen. Maar kooplieden, schippers en andere reizigers namen wel eens een exotisch dier mee van hun verre reizen. Mensen vonden dat heel bijzonder en wilden graag betalen om zo'n dier te bewonderen. Slimme zakenlui reisden rond op kermissen met hun attractie of verkochten ze aan herbergiers met een binnenplaats.

Aan het einde van de markt wil Cat plotseling zelf lopen. Ze holt naar een grote tent. Jacob rent achter haar aan. Voor de ingang staat een bord met getekende dieren die Jacob nog nooit in het echt heeft gezien: een soort paard met bulten, vogels met enorme snavels en lange staarten, een aap met wel vijf armen. Een dierententoonstelling! Dit is dus de verrassing! (Hoofdstuk Een leeuw met strepen, pag. 207)

Maak een poster voor de dierententoonstelling waar Jacob en Cat naartoe gaan.

Jacob denkt aan Pink die, na veel gezeur van Lijn, vertelde dat hij koksmaatje zou worden op een koopvaardijship. (Hoofdstuk Parels en een zeemeermin, pag 185)

Waarom gaat Pink naar zee? Noem meerdere redenen. Hoe gaat het met Pink verder denk je? Praat daar over met elkaar of schrijf er een verhaal over.

In *Leeuw met strepen* wordt met behulp van emmers water een brand geblust bij een molen waar de bliksem ingeslagen is. De brandweer zoals we die nu kennen, bestond nog niet. Als een levende ketting geeft een rij mensen volle emmers water aan elkaar door om over het vuur te gooien. Jullie gaan dat ook doen met behulp van een spel.

Estafette buitenspel: Vul een grote emmer tot de rand met water en zet aan de andere kant van het schoolplein een even grote lege emmer. Maak twee gelijke teams die een rij vormen van de volle emmer naar de lege emmer. De eerste leerling in de rij bij de volle emmer krijgt een plastic bekertje. Bij het startsein wordt het bekertje gevuld en doorgegeven. Het team dat het eerst de lege emmer gevuld heeft én/of zoveel mogelijk water heeft verzameld, heeft gewonnen.

Hier zijn we!' roept Jacob nog een keer, maar zijn woorden gaan verloren in het lawaai van de onweersbui. Even later ploft Ratje in het natte gras. Hij geeft Jacob een stevige por in zijn zij. 'Je dacht toch niet dat ik jullie echt alleen liet, hè?' (Hoofdstuk Water en vuur, pag 141)

Wat denk je, waarom is Ratje teruggegaan naar Jacob en Uil in plaats van terug te gaan naar de stad? Wat vind jij van Ratjes gedrag als de molen in brand vliegt?

